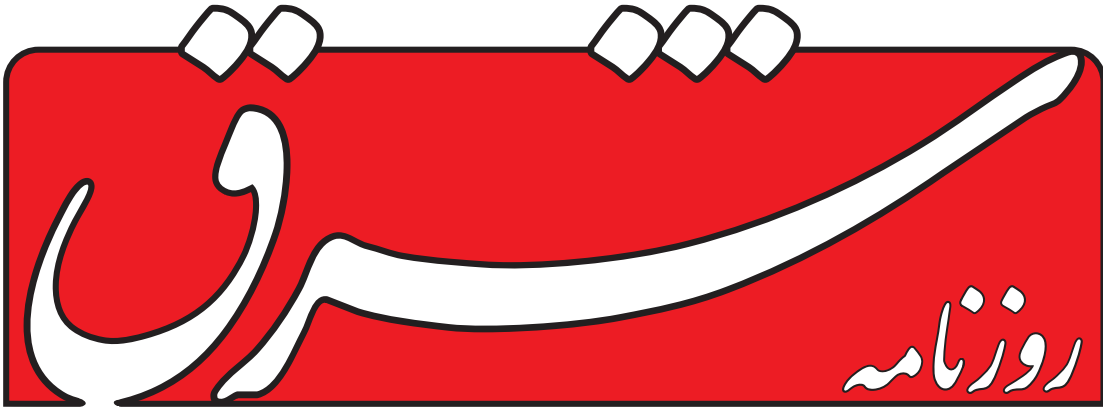

«شرق» موضع تهران در قبال آزادی تمام پول‌های بلوکه‌شده ایران را بررسی می‌کند

توافق بزرگ در راه است؟

در هفته‌های اخیر خبرها و شایعاتی دال بر توافق بزرگ‌تر بین تهران-واشنگتن مطرح بود که علاوه بر آزادی زندانیان دوتابعیتی، توافقاتی در حوزه هسته‌ای، منطقه‌ای و حتی روابط روسیه و ایران را هم شامل می‌شد.

صفحه ۲

سه‌شنبه ۷ شهریور ۱۴۰۲ • ۱۲ صفر ۱۴۴۵ • ۲۹ آگوست ۲۰۲۳ • سال بیست‌ویکم • شماره ۴۶۳۷ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰ تومان

سخنگوی دستگاه دیپلماسی خبر داد

احتمال مذاکره غیرمستقیم با آمریکا در حاشیه مجمع سازمان ملل

شرق: ناصر کنعانی سخنگوی دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران دیروز ششم شهریور در نشست هفتگی با خبرنگاران که در حاشیه نمایشگاه «روایت خدمت» در محل نمایشگاه بین‌المللی تهران برگزار شد، به تشریح آخرین تحولات در حوزه سیاست خارجی پرداخت. او هفته دولت و یاد و خاطره شهیدان رجایی و باهنر را گرامی داشت...

صفحه ۲

در «شرق» امروز می‌خوانید: مهدی یراحی بازداشت شد، خواب عمیق یک جاده، دیگر زمانه «هنر برتر از گوهر آمد پدید» نیست و یادداشت‌هایی از مهدی زارع، بابک زمانی، مسعود نصیری، پویا نعمت‌اللهی

سرمقاله

راهی دراز تا دلارزدایی

کوروش احمدی
دیپلمات پیشین

بحث راجع به «دلارزدایی» یا کاهش اتکا به دلار که در پی نشست بریکس بالا گرفته، چندین سال است که در ایران و نیز در سطح بین‌المللی مطرح است. کشورهایی که تحت تحریم آمریکا هستند، به‌ویژه ایران، این بحث را با علاقه دنبال می‌کنند. بی‌شک، سوءاستفاده آمریکا از دلار یکی از دلایل تمایل شماری از کشورها به کاهش استفاده از دلار در روابط تجاری بین خود است. آمریکا در چند دهه اخیر از دلار و موقعیت مسلط خود در نهادهای مالی بین‌المللی به‌عنوان سلاحی برای اعمال فشار بر کشورهای نامرماه استفاده کرده و از این طریق بر رشد اقتصادی آنها تأثیر سوء گذاشته است. اگرچه تلاش برای کاستن از قدرت دلار بجا است؛ اما سوال این است که آیا چنین امکانی در زمان حاضر و طی سال‌ها حتی در یکی، دو دهه پیش‌رو وجود دارد یا خیر و اگر ندارد، توهم در این زمینه چه مضراتی می‌تواند داشته باشد.

از آنجا که یونید انگلیس تا قبل از جنگ جهانی دوم ارز ذخیره جهانی بود، فکر پایین‌کشیدن دلار از قله نیز فکر ناممکنی شمرده نمی‌شود. هژمونی دلار که از دهه ۱۹۲۰ شروع شده بود، بر اثر بحران مالی شدید انگلیس بعد از جنگ دوم اوج گرفت؛ هرچند که نقش قدرت اقتصادی پل‌مانزاع آمریکا در سال‌های بعد از جنگ عاملی تعیین‌کننده بود. ایجاد نهادهای برتون وودز (بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول) در چنین شرایطی مزید بر علت شد. در نتیجه، بانک‌های مرکزی و نهادهای مالی کشورها متمایل به استفاده از دلار در تجارت جهانی و ذخیره منابع مالی خود شدند؛ اما همیشه در این سال‌ها قدرت دلار در درجه اول ریشه در توان اقتصاد آمریکا داشته است. تولید ناخالص داخلی آمریکا بعد از جنگ دوم نیمی از تولید جهانی بود. اگرچه این درصد در دهه‌های اخیر و با رشد شتابان اقتصادهای توسعه‌یافته و اقتصادهای نوظهور کاهش یافته؛ اما آمریکا هنوز ۲۶.۸۵ تریلیون از حدود ۱۰۵ تریلیون تولید جهانی امسال، یعنی حدود ۲۵ درصد را در اختیار دارد. این درصد برای چین حدود ۱۸ درصد و برای روسیه کمتر از دو درصد است. به‌علاوه آمریکا از نظر وزن ژئوپلیتیک، ثبات سیاسی و پیش‌بینی‌پذیر بودن سیاست داخلی و خارجی، حکومت قانون، قدرت جامعه مدنی و امکانات دیپلماتیک، آکادمیک، رسانه‌ای و عمق بازارهای سرمایه در موقعیتی کاملا متفاوت با بسیاری از کشورهای رقیب قرار دارد. اینها عواملی است که در چندین دهه اخیر موجب اعتماد به دلار و میل به استفاده از آن برای دادوستد و ذخیره دارایی بوده است.

در شرایطی که شماری از کشورها مانند چین و روسیه برخی انگیزه‌های قوی‌تر ژئوپلیتیک و اقتصادی برای معامله با پول ملی خود دارند، برخی دیگر مانند هند و برزیل تنها به ایجاد یک شیوه متفاوت پرداخت فکر می‌کنند و توجه دارند که داده‌های موجود و منافع ملی‌شان اجازه اقدام جدی در راستای دلارزدایی را نمی‌دهد. مطابق برآورد صندوق بین‌المللی پول سهم دلار به‌عنوان ارز ذخیره اگرچه از ۲۲ درصد در ۲۰۰۱ تا ۵۹ درصد در پایان ۲۰۲۲ کاهش یافته است، دلیل آن عمدتا غیرژئوپلیتیک و ناشی از افزایش سهم دیگر اقتصادها در تولید جهانی بوده است. یورو با سهم ۱۹.۸ درصدی رقیب اصلی دلار است. بقیه ارزهای ذخیره عبارت‌اند از: یین (۵.۵) پوند (۴.۹)، یوان چین (۳.۶)، دلار کانادا (۲.۴)، دلار استرالیا (۲.۰) و سایر ارزها (۳.۹). به‌علاوه قدرت اقتصادی کشورها همچنان عامل اصلی است و رشد اقتصادی چین در سه سال اخیر به نحو بی‌سابقه‌ای رو به کاهش بوده است.

اگرچه بعد از تحریم روسیه در پی جنگ اوکراین، طرف‌های تجاری روسیه در جست‌وجوی ارزی غیر از دلار برای تجارت با روسیه بوده‌اند و عملاً یوان چین نقش بیشتری در تجارت خارجی روسیه یافته؛ اما راهی بسیار دراز تا دلارزدایی مؤثر وجود دارد. کشورها نمی‌پذیرند درباره وسیله تجارت و به‌ویژه ذخایر ارزی سرنوشت‌سازشان ریسک کنند و ذخایر خود را با تبدیل‌کردن به ارزی که از یک بازار مالی گسترده و باز برخوردار نیست و امکان دسترسی فوری به آن آرموده نشده، به خطر بیندازند. این موضوعی بسیاری حیاتی است که ورای شعار و ایدئولوژی قرار دارد. چین اگرچه مایل به تجارت با کشورها به یوان است؛ اما قصد و ظرفیت اقدام جدی برای دلارزدایی را ندارد. یکی از عوارض دلارزدایی کاهش ارزش دلار است که موجب افزایش صادرات و کاهش واردات آمریکا به ضرر چین خواهد شد. به‌علاوه، دلارزدایی به دلایل دیگری مانند ضعف بانک‌های مرکزی و سیاست‌های مالی در کشورهای رقیب آمریکا و فقدان اوراق قرضه جذاب در آن کشورها فعلاً عملی نیست. کشورها راهی برای جایگزین‌کردن اوراق قرضه آمریکا که با بیشترین سهولت قابل خریدوفروش باشد، ندارند. چین خود بزرگ‌ترین ذخیره ارزی به دلار به شکل اوراق خزانه‌داری آمریکا (بیش از سه تریلیون دلار) را دارد. مقامات ما نیز باید غنایت داشته باشند که فعلاً و دست‌کم تا یکی، دو دهه دیگر دلار مقام کنونی‌اش را حفظ خواهد کرد و راهی جز تلاش برای عادی‌سازی روابط اقتصادی ایران با جامعه جهانی وجود ندارد.

مسئله استادان غیرخالص

وزارت کشور با صدور بیانیه‌ای اقدامات انجام‌شده برای اخراج استادان را قانونی دانست و استادان اخراجی را «ضد ملی» خواند اسحاق جهانگیری: پیش‌نیاز توسعه، دانشگاه مستقل، آزاد و امن است. برخورد با استادان توانا نگران‌کننده است

از محکومیت‌های سنگین برای دانشجویان معترض تا محرومیت از تحصیل، پیشنهاد آغاز مجازی سال تحصیلی جدید و در نهایت تسویه استادان دانشگاهی. این همان موضوعی است که در ابتدای شهریور امسال انتشار اخبار سریالی‌اش از دانشگاه‌های مختلف به موضوعی پربسامد در فضای سیاسی، دانشگاهی و رسانه‌ای ایران تبدیل شد و کاربران زیادی هم در شبکه‌های اجتماعی درباره آن حرف زدند و نوشتند. اگرچه از میانه‌های التهابات سال گذشته اخبار قطع همکاری استادان زیادی به گوش می‌رسید اما این موج در شهریور امسال و در آغاز سال تحصیلی جدید شدت بیشتری به خود گرفت. آخرین روزهای مردادی که گذشت تصویری از نامه‌ای محرمانه از رئیس دفتر رئیس‌جمهور به رئیس سازمان اداری و استخدامی و همچنین نامه محرمانه وزیر کشور به رئیس‌جمهور، هر دو متعلق به سال ۱۴۰۱ منتشر شد که در آن از جذب هزارو ۵۰۰ نفر به عنوان هیئت علمی دانشگاه‌ها خبر می‌داد.

گزارش تیتربک را در صفحه ۸ بخوانید

سامان موحدی‌راد: کسی فکرش را هم نمی‌کرد آغاز سال تحصیلی و بازگشت دانشجویها به دانشگاه به مسئله‌ای تبدیل شود که نیازمند اتخاذ تصمیم‌های عجیب و سخت باشد. به‌ویژه اینکه قریب به سه سال تحصیلی زیر سایه کرونا به صورت مجازی برگزار می‌شد و بسیاری از منتقدان دولت وقت تا پیش از سال تحصیلی قبل این را یکی از نقاط ضعف در تصمیم‌های حسن روحانی می‌دانستند. اما بلافاصله بعد از اولین حضور دانشجویها در دانشگاه بعد از کرونا، التهابات سال گذشته رخ داد. هم‌راه سال گذشته دانشگاه‌های زیادی در ایران به اعتراض پیوستند و همین مسئله موجب شد گزینه‌های جدیدی برای سال تحصیلی پیش‌رو روی میز تصمیم‌گیران دانشگاهی و غیردانشگاهی قرار بگیرد.

گفت‌وگو با محمدحسین عمادی درباره تهدیدهای بالقوه و بالفعلی که امارت اسلامی برای همسایگانش ایجاد کرده است

فراز و فرودهای سیطره دو ساله طالبان

صفحه ۳

محمدحسین عمادی

یادداشت

دانشگاه به مثابه نهاد مولد فکر، آرمان و رؤیا

منصور ساعی*

این روزها خبر تعلیق، اخراج یا تمدید‌نکردن قرارداد جمعی از استادان دانشگاه‌های کشور در حال تبدیل‌شدن به یک مسئله اجتماعی است. سؤال این است که چرا دولت و قدرت سیاسی در ایران تصمیم گرفته است چنین رویه‌ای را در پیش بگیرد؟ می‌دانیم برعکس دوران سنت که قدرت سیاسی و دولت سرنوشت همه عرصه‌ها به‌ویژه حوزه فکر و اندیشه را برعهده داشت، در دوران مدرن امروزی، این نهادهای علمی، دانشگاهی و فرهنگی هستند که مسئولیت تولید و پردازش آرمان و ایده و آرزو و رؤیا را برای یک جامعه و مردمانش برعهده گرفته‌اند و مکانیسم پذیرش یا رد یک آرمان و ایده هم گفت‌وگو و دیالوگ است. در واقع در جوامع موفق و دموکراتیک مسئول تولید آرمان‌ها به شکل طبیعی روشنفکران، فیلسوفان، پژوهشگران، دانشگاهیان، نویسندگان، ادیبان و شاعران هستند؛ اما در ساختارهای سیاسی سنت راهبر، این مولدان فرهنگ و آرمان، حذف و به حاشیه رانده می‌شوند و دولت و سیاست به منبع اصلی تولید و کنترل و پایش آرمان‌ها تبدیل می‌شود. دولت سنت راهبر از عرصه تولید فرهنگ و آرمان (دانشگاه و انجمن و حزب و...) و ابزارهای فرهنگی (ترتیب‌ها و رسانه‌ها) نه برای تولید و ترویج آرمان‌های دانشگاه‌پایه؛ بلکه برای تولید و بازتولید آرمان‌های سیاسی و ایدئولوژیک خود استفاده می‌کند. در چنین شرایط یک‌سویه‌ای زمینه‌ای برای تولید رؤیا و آرمان در نهادهای تخصصی نظیر دانشگاه‌ها باقی نمی‌ماند؛ چون ایده‌های جدیدی تولید نمی‌شود؛ بلکه تنها یک ایده و نگاه و آرمان به روش‌های مختلف ترویج می‌شود. در حوزه تولید و ترویج و پشتیبانی از آرمان‌ها و رؤیاها در جامعه چند نهاد متفاوت داریم که هرکدام کارکردها و نقش‌های خاص اما مکمل و همگرا دارند؛ نهاد علم و فرهنگ که کارش تعریف و خلق آرمان و آرزوها و رؤیاها است. نهادهای اجتماعی نظیر خانواده، شهر و مدرسه و کافه و انجمن‌ها و رسانه‌ها، میدان‌های مصرف و مبادله و گفت‌وگو و درونی‌کردن این آرمان‌ها و ایده‌ها و آرزوها هستند.

ادامه در صفحه ۴

یادداشت

بریکس؛ درخت دوستی یا نهال دشمنی؟

حسین حقگو
کارشناس اقتصادی

«اتجه انجام شده یک رخداد اتفاقی نیست»؛ (آقای رئیسی با اشاره به پیوستن ایران به بریکس) نگاه غیرواقعی به سیاست آن‌هم سیاست خارجی که عوامل و متغیرها و بازیگرانی با منافع حیاتی بس گوناگون را شامل می‌شود، نگاهی نیست که تأمین‌کننده منافع ملی باشد؛ نگاهی که بنیان‌های ارزشی و ایدئولوژیک دارد و با آگاهی کاذب، جهان را به دوست و دشمن و اهورا و اهریمن تقسیم می‌کند. در این نگاه واقعیت و عینیت و آنچه روی زمین است، چندان اهمیتی ندارد بلکه آنچه اصالت دارد، آرزو و خواست نگارنده است. در موضوع عضویت کشورمان در گروه اقتصادی نوظهور «بریکس» به نظر با همین نگاه مواجهیم؛ ثبوتی که عضویت در این پیمان را به‌جای یک فرصت اقتصادی سیاسی، در معنای نفی دیگری (دشمنان) و ظفرمندی خود تعبیر می‌کند. نگاهی که کمتر نشان از واقعیت دارد و بازمانده از دوران جنگ سرد و گفت‌مان «تضاد منافع» و ظلم‌ستیزی و مبارزه با تبعیض در عرصه جهانی به‌جای «اشتراک منافع» و رقابت و بسط منافع ملی در پرتو همکاری‌های بین‌المللی است. متأسفانه به‌جای درک سپری‌شدن آن دوران و پیچیدگی اشکال همزیستی در جهان امروز، همچنان از همان نگاه به جهان نگریسته می‌شود و مخالفان این نگرش به درک‌نکردن منافع ملی متهم می‌شوند. چنانکه خبرگزاری فارس در گزارشی این سؤال را طرح می‌کند که «چرا جریان غرب‌گرا از عضویت ایران در بریکس عصبانی شده است؟»

ادامه در صفحه ۴

گزارش میدانی «شرق» از وضعیت کمبود بلیت قطار و هواپیما

ظرفیت تکمیل است

AFC دوباره محل میزبانی را مشخص نکرد

زیر و روکشی عربستان خوش خیالی ایران

گزارش «شرق» از افتتاحیه یکی از پروژه‌های پارس جنوبی که به نظر کارشناسان نتیجه درخورتوجهی نخواهد داشت

عسلویه در قابی تازه

گفت‌وگو با ناصر غیثی به مناسبت انتشار ترجمه‌های تازه‌اش

ادبیات بی‌موضع وجود ندارد

اولین سیم کارت همراه اول ۲۹ ساله شد